

АНАЛІЗ ПРИЧИН ТА НАСЛІДКІВ ПРОВЕДЕННЯ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ НАШОГО ЧАСУ

Наукові праці МАУП, 2015, вип. 44(1), с. 44–47

Частиною міжнародної політики завжди було запобігання та врегулювання міжнародних конфліктів. Нині дієвим способом досягнення цього є застосування миротворчих операцій. Аналіз причин та наслідків проведення миротворчих операцій дає можливість більш вдосконалити, внести докорінні зміни у налагодження та вивести на новий рівень розвиток міжнародних політичних відносин.

При розгляді миротворчості у контексті історії слід зазначити, що вона існувала та існує як пом'якшення, запобігання і врегулювання конфліктів та надання посередницьких послуг, вона завжди була частиною міжнародних відносин. Однак тільки після закінчення холодної війни стало можливо застосовувати більш дієві методи — миротворчі операції — відбувся перехід від простого спостереження за перемир'ям до багатопланових операцій з підтримання миру та миробудівництва. З'явилася можливість досягнення консенсусу щодо установи більш великих і складних миротворчих місій, перед якими ставилося завдання надання допомоги у здійсненні всеосяжних мирних угод між основними учасниками внутрішньодержавних конфліктів. Все частіше стали використовувати невійськові компоненти — сили підтримки правопорядку, фахівців з врегулювання надзвичайних гуманітарних ситуацій, фахівців з проблем біженців, економічного розвитку, прав людини. Миротворчі сили надають допомогу в налагодженні економічного, соціального та політичного життя в країні. Миротворці співпрацюють з неурядовими гуманітарними організаціями, що надають допомогу місцевому населенню. Весь цей комплекс заходів відомий як післяконфліктне миробудівництво [5, 306–309].

Причини миротворчих операцій, а до того конфліктів, є дуже різні:

- несоціальні — агресивність людини, відчуття страху, голоду, паніки, інші мотиви інстинктивної поведінки. Зумовлені цими факторами конфлікти набувають форми народних самосудів, голодних бунтів, терористичні акти різних фанатичних осіб;
- специфічні конфлікти — є проміжним варіантом, який відображає взаємозв'язок між людиною та природою. Наприклад, це конфлікти внаслідок екологічних катастроф, аварії на атомних станціях або великих підприємствах;
- соціальні — складові цих конфліктів різноманітні. Вони можуть бути пов'язані зі специфікою деяких сфер політики (внутрішньодержавної та міжнародної), з характером суб'єктів політики (індивідуальні, групові, масові) та іншими аспектами [3, 122–124].

Соціальні причини розвитку конфліктів:

– невідповідність статусів суб'єктів політики, їх рольових призначень та функцій, інтересів та потреб у владі, а також недостача ресурсів;

– незгода між правлячою елітою та контрелітою, різними групами інтересів, тими чи іншими державами, регіонами та ін.;

– незгода людей щодо цінностей та політичних ідеалів, культурних традицій, оцінок тих чи інших подій, а також інші значущі уявлення про політичні явища;

– ущемлення або неадекватне задоволення потреб, які виражають основу людської особистості – ідентичність, економічне зростання, безпека, суспільне визнання, моральну культуру;

– неадекватне сприйняття власних інтересів та позицій суперників;

– процеси ідентифікації громадян, які виражають характер їх самовизначення до соціальних, етнічних, релігійних та інших спільнот.

При детальнішому розгляді та накладанні теоретичних причин конфліктів та проведення миротворчих операцій на проблеми сьогодення, а саме миротворчі операції XXI ст. слід виділити такі:

– встановлення контролю над світовими природними ресурсами державами-гегемонами – США, Франція, Росія. Останніми роками саме ці держави отримували мандат ООН на проведення миротворчості у країнах Африки, Азії, які дуже багаті на природні копалини – нафту, газ та ін.;

– також дуже вагомою причиною розпалювання міжнаціональних конфліктів у різних регіонах світу та, як наслідок, проведення миротворчих операцій є близький дефолт економіки США. Тому керівництво США вимушене шукати та створювати нові ринки збуту своєї продукції, зокрема продукції військової промисловості;

– оскільки США робить найбільший вклад у бюджет Організації Об'єднаних Націй (близько 22 %) та займає основні керівні посади в ООН, Америка диктує причини та умови проведення миротворчих операцій у найбільш вигідних для неї регіонах світу. Наприклад, країни Азії та Африки та їх тривалі військові конфлікти, які підтримують США постачанням зброї та розпалом національних конфліктів на основі нестабільної економічної та соціальної ситуації. А потім цинічно спонукаючи керівництво ООН до проведення миротворчих операцій у цих самих країнах та знову вкладаючи свої кошти та про-

дукцію у ці конфлікти, але вже за допомогою та під прикриттям миротворчості. Доказом цієї теорії також є масовий геноцид людей у Руанді, у цій країні невігдно було проводити великомасштабні миротворчі операції жодній державі-гегемону;

– проведення миротворчих операцій внаслідок конфліктів є перерозподілом світового панування. Так, згідно з теорією Іммануїла Валлерстайна, крах економіки, культури США відбувся ще у ХХ ст. На сьогодні нові імперії та співдружності держав-гегемонів займають своє місце. Події ж останніх років свідчать лише про невдалі спроби США втримати свій вплив у світовій економіці та політиці.

Очікується, що найближчими роками масштаби миротворчої діяльності будуть збільшуватися. Практика свідчить, що миротворчість стає більш затребуваною. В останні роки проблема внутрішніх збройних конфліктів набуває вищої пріоритетності у глобальному порядку денному міжнародної безпеки. У світовому співтоваристві зростає розуміння необхідності приділяти підвищену увагу врегулюванню таких конфліктів в Африці та Азії, які раніше розглядалися як периферійні або другорядні [6, 185].

Наслідками проведення миротворчих операцій нашого часу є масове використання зброї, яка може знищити всю світову цивілізацію. Це зумовило формування з боку світового співтовариства натуральних бар'єрів для стримування та обмеження використання сучасних засобів збройної боротьби. Однак потреба великих держав в експансії та пануванні не зникла.

Одним з наслідків проведення миротворчих операцій у XXI ст. є використання інформаційних технологій – населення постіндустріального суспільства зосереджується у сфері отримання та переробки інформації, яка з більшими темпами перетворюється на основний ресурс життя суспільства. Засоби масової інформації почали швидко розвиватися та мають всеохоплюючий, тотально проникаючий характер впливу на людей. Тому інформація починає нести у собі як творчу, так і руйнуючу функції. Вона часом викорис-

товується як засіб зомбуючого впливу на суспільство [4, 97–99].

У нормативних військових документах нашого часу деяких держав (наприклад, США і Великобританії) відбувається змішання понять “підтримання миру” і “примус до миру”. Це, по-перше, в певному сенсі є порушенням статуту ООН, а по-друге, ускладнює правильний вибір оперативно-тактичних способів і методів проведення конкретної операції. Загрожує серйозними ускладненнями для політичного процесу, спрямованого на врегулювання конфлікту, забезпечуючи успіх на тактичному рівні, може призвести до серйозного ускладнення ситуації на стратегічному рівні (наприклад, миротворча операція у Східному Тиморі, яка вважається успішною, серйозно ускладнила відносини між Індонезією та Австралією).

Таке змішування понять робиться на догоду, така думка широко поширилась останнім часом на Заході — згода уряду або будь-яких інших конфліктуючих сторін не є обов'язковою для проведення миротворчих операцій. Саме тому миротворчі сили повинні завжди йти на виконання миротворчих місій у повній бойовій готовності до ведення повномасштабних бойових дій.

Реалізація такого підходу до миротворчості ставить під сумнів традиційно сформовані принципи забезпечення міжнародної безпеки. Такий підхід на сьогоднішній день вилився не тільки в дискусію про право на “законне втручання” у внутрішні справи держав для врегулювання конфліктів, але і в конкретні силові дії НАТО проти Югославії в Косово. На думку багатьох фахівців, ці дії не тільки не вирішили проблеми конфлікту між урядом Югославії і косовськими албанцями, але загнали їх углиб. При цьому у світі посилення боротьби світової спільноти з міжнародним тероризмом дії НАТО в Югославії піддаються посиленій критиці.

Події останніх двох десятиліть свідчать про те, що будь-яка подібність міжнародного правопорядку існує лише у рамках структури, що дає можливість використовувати силу держав, у тому числі і провідних, завжди готових піти на рішучі дії.

Акти відкритого втручання демонстрували США (Іран, Панама, Сомалі та ін.), Танзанія (Уганда), Туреччина (Кіпр), В'єтнам (Камбоджа) та ін.

Міжнародному співтовариству належить вирішити складне завдання, пов'язане з виробленням процедур прийняття рішень, а головне — нагляду за здійсненням актів втручання кожен раз, коли під загрозу ставитимуться національні інтереси конкретних країн.

Розробка таких процедур може призвести до реформ Ради Безпеки, з тим щоб вони відбивали нову розстановку сил у світі, створили умови для всіх великих держав у плані врахування інтересів безпеки кожної з них і проголошення прихильності міжнародного права [1, 5–7].

Нинішній склад Ради Безпеки не дає йому можливості претендувати на легітимність у ряді регіонів світу. Такі великі держави, як Німеччина, Японія та Індія, чий вплив на мир і міжнародну безпеку є досить значним, не є постійними членами Ради ООН. Континенти — Африка і Латинська Америка — не представлені в Раді провідними державами цих двох континентів. США наполягають на тому, щоб статус постійного члена надавався лише країнам, готовим внести значні фінансові засоби, тобто своїм стратегічним союзникам. Розрахунок будується як на участі Німеччини та Японії в миротворчих операціях, так і на збільшенні фінансових внесків з боку інших великих держав [2, 2].

Якщо уникнути застосування сили неможливо, США і їх союзники пропонують покладатися на великі держави і військові блоки (НАТО), а не на ООН, тобто надавати повноваження сильним державам, готовим діяти з урахуванням своїх інтересів з метою примусового забезпечення рішень світового співтовариства.

Оскільки між великими державами не існує більш високих політичних і економічних бар'єрів і оскільки більшість країн прагне зараз до розширення національної могутності за рахунок інтенсивного економічного розвитку, а не територіальних завоювань, світове співтовариство отримало шанс заручити-

ся згодою великих держав на застосування сили лише відповідно до норм міжнародного права.

Залишається сподіватися, що не в усіх випадках великим державам доведеться вдаватися до подібних актів втручання. Світу, швидше за все, доведеться зіткнутися з безперервними заворушеннями одночасно в кількох точках планети, покладаючись на максимально можливий мирний діалог, посередництво і гуманітарну допомогу.

Як би не були важливі зусилля керівників держав до примирення і співпраці, на яких чинять значний вплив внутрішні сили і цілком з'ясовні формальність і офіційність. Ці обмеження можуть бути зняті так званою народною дипломатією, що існує, зазвичай, паралельно з офіційною. Цей вид врегулювання міжнародних конфліктів може бути ефективним, оскільки покращує взаєморозуміння і довіру на різних рівнях шляхом переговорів, обміну візитами, спільних проєктів, організації культурної і матеріальної допомоги і т. д. Подібного роду діяльністю займаються зазвичай відставні політичні лідери,

колишні дипломати, вчені, діячі культури, екологи, медики. Зусилля народної дипломатії демократичні, гнучкі і тому достатньо результативні. Однак вони тривалі за часом і не завжди структуровані і вимагають підтримки з боку державних органів [7, 122].

Література

1. А. де Вааль. Миротворчество с позиции силы // Интеллектуальный форум. — 2001. — № 5. — 28 с.
2. Аннан Кофи А. Предупреждение войн: глобальный вызов возрастающих масштабов. — Нью-Йорк: ООН, 1999. — 3 с.
3. Бебік В. М. Політологія, теорія, методологія, практика: Підручник. — К.: МАУП, 1997. — 248 с.
4. Панарин А. С. Искушение глобализмом. — М.: Наука, 2000. — 282 с.
5. Тимофеева Л. М. Политическая конфликтология. — М.: Логос, 1996. — 402 с.
6. Фельдман Д. М. Политология конфликта. — М.: Стратегия, 1998. — 377 с.
7. Цыганков П. А. Глобальные политические изменения и теории. Глобальные социальные и политические изменения в мире. — М.: Центр, 1997. — 193 с.

Проаналізувавши причини проведення миротворчих операцій нашого часу, слід виділити основні: розпалювання міжнаціональних конфліктів, встановлення контролю над природними ресурсами державами-гегемонами та перерозподіл світового панування. Як наслідки всіх згаданих причин — масове використання зброї, що може призвести до третьої світової війни та знищення цивілізації.

Проанализировав причины проведения миротворческих операций нашего времени, следует выделить основные: разжигание межнациональных конфликтов, установления контроля над природными ресурсами государствами-гегемонами и перераспределение мирового господства. Как последствия всех вышеуказанных причин — массовое использование оружия, может привести к третьей мировой войне и уничтожению цивилизации.

After analyzing the reason of our peacekeeping time, should provide basic: incitement of ethnic conflict, to gain control over natural resources-hegemon and redistribution of world domination. As the effects of all the above reasons — massive use of weapons, could lead to World War III and the destruction of civilization.

Надійшла 28 жовтня 2014 р.